११२६-घ

No. ११२६ - घ

Title उपाकर्मोत्सर्जनयोः प्रयोगः

Author

Extent १६ Age

Subject सूत्रपद्धति · सम्पूर्णम्

नं० ११२६-घ

उपाकर्मोत्सर्जनयोः प्रयोगः/उत्सर्जनोपाकर्मप्रयोगः

सूत्रपद्धति: (सम्पूर्णा)

नं० ११२६-घ

१६ पत्रे

पत्राणि १६ (षोडशानि) (सम्पूर्णम्)

सं. ११२ ध्र

उत्सर्जनोपाकर्म प्रयोगः

१४ पत्राणि सम्पूर्णा

मन्त्र पद्धतिः ।

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथोपाकर्मोत्सर्जनप्रयोगः ॥ तत्र कारिका ॥

उ॰ अध्यायानामुपाकर्म श्रावण्यां श्रवणेन तु ॥ तन्मासे हस्तयुक्तायां पंच

क॰ म्यां वा न रिष्यते ॥ १ ॥ ग्रहसंक्रांत्याद्युपप्लवस्तस्मिन्मासे न तु भवेति चेत् ॥ तदा

१ भाद्रपदे मासि श्रवणेन करोति यत् ॥ २ ॥ अथ प्रयोगः ॥ दर्भान्धारय

माणः दर्भासने उपविश्य पवित्रे धृत्वा ॥ आचम्य प्राणानायम्य देश

कालौ संकीर्त्य ॥ ममाध्यापितानां वाधीतानां छंदसां यातयामतानिर

सेनाप्यायनद्वारा ॥ श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं उपाकरणादिने अद्य उत्सर्ज

नाख्यं कर्म [illegible] करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वादिने गणाविमादि चरुणोक्ताजने ॥ राम॰

स्येतनमज्ञा ॥ अग्नेय प्रधानं ॥ सावित्रीं ॥ ब्रह्माणं ॥ श्रद्धां ॥ मेधां ॥ प्रज्ञां ॥ धार १

णां सरस्वतीं अनुमतीं कुंरांस्पृषीन् आज्यस्थाने अग्निं अग्र
अग्निं णासुमर्यं शकुंले अग्निं मित्रावरुणौ अग्निं आपः अग्निं मरुतः
अग्निं विश्वान्देवान् अग्निं इंद्रासोमौ इंद्रं अग्न्यामरुतः पवमानः
सोमं सोमं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवताः गृहसिद्धान्नं कदूवेणाशे
पा षेसिष्टकृतनिम्नादिसद्योपदेश इत्यनमुक्त्वा गृहसिद्धान्नमाराया
ज्यसंस्कारादि आज्यभागांतं कृत्वा इहाज्यभागेनिसोमप्रत्यस्यैवांत्म
नेनेपितो आज्याहुतीर्जुहुयात् ॐ सावित्र्यै स्वाहा सावित्र्या इदं न मम
ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ब्रह्मण इदं ॐ श्रद्धायै स्वाहा श्रद्धाया इदं ॐ मेधायै
स्वाहा मेधाया इदं न मम ॐ प्रज्ञायै स्वाहा प्रज्ञाया इदं ॐ धारणायै

स्वाहा धारणाभ्यामिदं ॐ संरक्षमतये स्वाहा संरक्षमतय इदं ॐ अ
उ. नुमतये स्वाहा अनुमतय इदं ॐ कंडेभ्य ऋषिभ्यः स्वाहा कंडेभ्य ऋ
कं. षिभ्य इदं एतास्त्रयाहुतीर्हुत्वा अवदानधर्मेणाचरणमवदाय पक्वाक्तो
२ त प्रसृतो भक्षमिति प्राश्यैनां कृत्वा प्रसृतो भक्षमेकैर्चरावपित्वा
मेवमेव प्रथमः स्वपितन्मृजे सुतेसातेन यद्यागमेवोपतिष्ठामित्यन
मस्मीरमे । अग्निमीळेमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री उत्सर्जनेनप्रधानस्व
हविस्त्रयाज्ञहोमेविनियोगः ॐ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं
होतारंरत्नधातमम् स्वाहा अग्नयइदंनमम एवं सर्वत्र जुहुभक्तस्य कं. ग्राम. २
स्वाध्यायस्यमानुष्टुप् उत्सर्जनेनप्रधानस्वहविस्त्रयाज्ञहोमेविनियोगः

गोंऊर्जंभक्षस्वरत्नवीड्विरेःप्रबर्त्नैमानकःस्वस्तिकस्यारसेविषमरसेस्पृष्टि
कतेविषस्वाहा अग्नर्तास्सर्वायेदं नैव्यग्नेवाहस्वमोभारहाऊोम्निहिस्र
९ उत्सर्गेनमः नमस्तेरुद्रभिस्वमोष्णुग्रतणीलास्त्वमुद्रास्त्वमस्सनुस्यपि
नेवनेभ्यद्भुस्मोषधिभ्यस्त्वंनृणांनृपते नायम्येअग्निविंस्वाहा अग्नयइ
दं आपावर्द्धशोनकोगत्नमस्तःशन्नोजगती उत्सर्गेनमः आपावर्द्धस्व
शान्नेभद्रमावर्ह नस्त्वोमासीनःसमतिविचिकिड्विनः यत्तस्मैतेहृदस्मि नु
ककिरिर्पिशावाहृदद्देस्मतिरिस्थेसवीराःस्वाहा शन्नेतायइ सोमस्यमागा
पिनोविश्वामित्रोग्निर्हिष्टुप् उत्सर्गेनमः सोमस्यमातुवसेवत्सम्ने
वहूंवककर्यविरस्येयजे धे देवोग्य कारोर्यायंजेभ्यादिंशमायेयग्नेत

ग

नेजुषस्वस्वाहा अग्नयइदं गृणानाजमाभीवीजमदग्निर्मित्रावरुणौगायत्री
उ· उत्सर्जेनय· गृणानाजमदग्निनायोनावृतस्यसीदतं पातंसोममृतावृ
क· धास्वाहा मित्रावरुणाभ्यां त्वांह्यग्नेबार्हस्पत्योभारद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् उ
यू त्सर्जेनय· त्वांह्यग्नेसदमित्समन्यवोदेवासोदेवमरतिंन्येरिरइतिक्रत्वा
३ न्येरिरे अमर्त्यंयजतमर्त्येष्वादेवमादेवंजनतप्रचेतसंविश्वमादेवंजनत
प्रचेतसंस्वाहा अग्नयइदं धामतेवामदेवआपोजगती उत्सर्जेनय·
धामतेविश्वंभुवनमधिश्रितमन्तःसमुद्रेहृद्यन्तरायुषि अपामनीकेस·
मिथेयआभृतस्तमश्याममधुमन्तंतऊर्मिंस्वाहा अग्नयइदं· अबोधीतिबुध गाम·
गविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् उत्सर्जेनय· अबोध्यग्निःसमिधाजनानांप्रति २

धेनुमिवायुनीमृणामो [illegible] सुहुताहंस्रुचयनुयामग्निहोताः प्रभानवः स्विष्टक्ते
नाकमकःस्वाहा अग्नयइदं गतानन्याज्ञेयष्वयामहन्माहनोजगातो
इदमग्नेनमम• गतानोयमु[illegible]यज्ञियाः सुहुताम्रियोनाहविमहत्[illegible]पंतृषा
मक्रन् ओषमासोनपर्वतासोद्योमनिषुयंघचेनस्वस्यानद्दुयवैवानिरस्वा नस्य
हा अग्नयइदं नेहाग्नेवारेस्मत्सोभाभाद्दाजोग्निविंहुकुर इदमग्नेनमम०
नेहाग्नेनयसुमोमनोनासाधिवमुभवारस्वस्रहेता नेमीरेष ऋक्ष्मणोडु
हृशीतमरोविश्वस्त्रेसहस्रेसस्रधेस्वाहा अग्नयइदं योनः स्वः पाषुर्भा
रहाजोविश्वदेवानुहृश इदमग्नेनमम• यानस्त्रोम्मे[illegible]णायवसुनिवृत्ताजिवो
मति देवास्त्रेमवैध्रुवेनुवस्त्रवमेममोनेस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं

अग्निंनरोमैत्रावरुणागिर्वणसिहोग्निर्विराट् उत्सर्जेनम. अग्निंनरोदीधी
उ. तिभिररण्योर्हस्तच्युतीजनयंतप्रशस्तं दूरेदृशंगृहपतिमथर्युंस्वाहा
कृ. अथर्यमिदं प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वैतेहसोमावनुष्टुप् उत्सर्जेनम. प्रतिचक्ष्व
४ विचक्ष्वैतंह्यग्नीसोमंजागृतं रक्षोभ्योवधंशंसतिपातमद्युःस्वाहा इ मत्स्यत
५ ह्यग्नीसोमाभ्यां माचिरंकामगवःप्रगायबृहस्पतिर्बृहती उत्सर्जेनम. माचिर
मद्दिशेसत्स्मनसोयोमारिषाम्यत इंद्रमित्रोनावरुणौसचावस्त्वेनेभ्यरु
रुक्मयावर्शंसतस्वाहा इंद्र [redacted] आग्नेयानिसोमाभ्यांभोगाग्निमारु
तेमनुष्टुप् उत्सर्जेनम. आग्नेयानिमरुत्सखावाजाहूतेभिःसोमपीतयेसा याम.
भर्याउपस्तुहिमारुयमसबाणोःस्वाहा अग्निमरुत्वानिदं स्वाहिष्वया ४

मधुच्छंदाः पवमानस्सोमो गायत्री उपसर्जने नप· स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवं
स्व सोम धारया इंद्राय पातवे सुतः स्वाहा पवमानसोमायेदं यत्रेराज्ञ
स्मादि ऋः कश्यपः सोमः पंक्तिः उपसर्जने नप· यत्रैराजन्नबूतनर्विभ्लनं
सोमाभिरक्षतु नः अगालीगामाने स्वारी मां अवन्तुः किंचनाम सुदिद्रोयं
हो पारिस्रवः स्वाहा सोमाय· अग्नेर्हदन्नाम्नः स्विनोगिनस्त्रिष्टुप् उप
जेनप· अग्नेर्हदन्नुषमा मम ध्योर्व्यस्मान्नि जेगानां तमम सोप्याभि षागा
व अग्निर्भीर्नुनारू शोना स्वगु अग्राजानो विष्णाममाम यप्रा स्वाहा अग्नय
इदं· समानीवः संकल्पः संज्ञानं अनुष्टुप् उपसर्जने नप· समानी व आकूतिः
समाना हृदयानि वः समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति स्वाहा स

ना

त्रोंक्षुद्रे ॥ इति शाकलामन्त्रो ॥ नवग्रहमन्त्रोः शोधु विंशेश्वेर स्वांसकरी ॥ उत्तमजेनयग्र॰ ॥
उ॰ गेन वहेत्यो राज्ञेणो मुद्देगानें पुत्राप्यंगानं पुत्रपत्न ये देवीसु विस्रस्तानः सुपि
क॰ मोनुषेभ्यः ॥ तुर्भ्रं जिगात्व भेषजं स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥ ततः स्वस्त्ययनं
४ कृत्वा स्वस्त्ययनं ॥ सर्वैः सह ब्राह्मणान्यामेकता ॥ पृथिवीति मन्त्रस्य ॥ मेरुपृष्ठ ऋ
5 षिः ॥ कूर्मो देवता ॥ सुतलं छन्दः ॥ आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथिवी त्वया धृता लो
का देवि त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनं ॥ अपसर्पन्तु
ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥
अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचाः सर्वतो दिशं ॥ सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म रा॰म॰
समारभेत् ॥ अनेन मन्त्रेण भूतान्युत्सार्य ॥ शरीरे जलेन शोध्यादाय ॥ ४

विघ्नं स्मृत्वा विद्यामेधायाः नमस्कारान्समस्तपैतिवज्ञलमथिमण्डपस्थैककृतेर
भैरभैबलोजलिमभिधाय प्रणवादीन् समस्तमुच्चारयन् आगमामध्येवमुप
दिष्टान्वाचयेत् प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवता दैवी गायत्री छ
न्दः शुक्लिकृ देवीत्वहमकं छंदांसि गायत्र्या गाथिनो विश्वामित्र ऋषिः सविता
देवता गायत्री छंदः अग्निमीळे इत्यादीनां छंदसां विश्वामित्रो मधुच्छं
दा इत्यादय ऋषयः अग्न्यादयो देवता गायत्र्यादि छंदांसि सर्वेषामुत्सर्ज
ने विनियोगः पञ्चाङ्गे वेशः सर्वा गायत्री वा इति अग्निमीळे इति नव
ऋचे वमन्तेऽनुवाकं वा अथ शौनक आह इषे त्वोर्जे त्वा अग्न आयाहि
वीतये शन्नो देवीरभिष्टये अग्निर्वै देवानामवमो विष्णुः परमः अथम

उ. क. ६ 6

ह्वाब्रते एषपंथाएतत्कर्म अथातःसंहिताया उपनिषत् विरामब्रवन्
विरा महाव्रतस्य पंचविंशतिं सामधेनः अथैतस्य समाम्नायस्य स
यमतनजभनलम संमिते पंचसंवत्सरमयं गोः गमाः समाम्नायः
समाम्नातः अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि वृहिदीरादैव योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं
नारायणं नमस्कृत्य अथातो धर्मव्याख्यास्यामः अथातो धर्मजिज्ञा
सा अथातोब्रह्मजिज्ञासा तच्छंयोरावृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं य
ज्ञपतये दैवी स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शन्नो गाम. ८
अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॐ नमो ब्रह्मणेनमो ऽस्त्वग्नये
नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे मह

नमो

नेक्त्रोसि भुर्द्धेनोभ्यपिंजातयुनमः ॐ शांतिः शांतिः इत्युक्त्वा जल
मभिमंत्र्य उत्स्राबैवेदाः ततश्चाचार्यः प्रायश्चित्तार्थं होमशेषं
समाप्य उद्दकतीर्थं गत्वा शरीरशुद्ध्यर्थं उत्सर्जनांगत्वेन सर्वैः सहस्ना
नानि कुर्यात् तद्यथा प्रातःस्नानाय सम्यं देशकालौ स्मृत्वा उत्सर्जनांग
त्वेन गणस्नानमहं करिष्ये इति संकल्प्य शरीरशुद्ध्यर्थं भस्मगोम
यस्त्रिकास्नानमहं करिष्ये भस्मस्नानाय ईशानाय नमः इति शि
रसि तत्पुरुषाय नमः इति मुखे अघोराय नमः इति हृदये वामदेवा
य नमः इति गुह्ये सद्योजाताय नमः इति पादयोः ॐ प्रणवेन सर्वा
गे यद्वा अग्निरिति भस्म वायुरिति भस्म जलमिति भस्म स्थलं

क्षितिभस्म द्यौमेतिभस्म सर्वंह्येतद्भस्म मानस्तोकेतिसर्वो
उ. गोतिलिप्य स्नात्वाचम्य गन्धद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ई-
क. श्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं अनेनमंत्रेणगोमयमादाय अ-
२ ग्रमग्रंचरंतीनामोषधीनांवनेवने तासामृषभपत्नीनांपवित्रंकायशो-
7 धनं तन्मेरोगांश्चशोकांश्चनुदगोमयसर्वदा इतिशिरः प्रभृत्यंगा।
निविलिप्यस्नात्वाचम्य बलित्थापर्वतानांखिद्रंविभर्षिपृथिवी प्रया
भूमिंप्रवत्वतिमह्नाजिनोषिमहिनि इतिभूमिंप्रार्थ्य मावोरिषत्खनि-
तायस्मैचाहंखनामिवः द्विपच्चतुष्पादस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं इतिमंत्रे राम.
णानिखनित्वा स्योनापृथिवीभवानृक्षरानिवेशनी यच्छानःशर्मसप्रथा। २

यः इति मूर्द्धाराय अग्ने नेपुरायतो हवीरोरं न्नवुष्मिणोः इदस्य
पुंडरीकाणि समुद्रस्य गृहाः इमे इति हवीमाराय गायत्र्या हवीम
भूरम् भूमौ निधाय ॐ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रं हवेहवे सुहवं शूर
मिंद्रं हूयामि शक्रं पुरुहूतमिंद्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विंद्रः इति पूर्वतः
यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वेभ्यः
पथिकृद्भ्यः इति दक्षिणतः तत्वा यामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदाशास्ते
यजमानो हविर्भिः अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मान आयुः
प्रमोषीः इति पश्चिमतः वयं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः प्रजाव
न्तः सचेमहि इत्युत्तरतः तत्सवितुर्वृणीमहे वयं देवस्य भोज

घ्रुस्तोस्त्रभद्रंगामेरा इत्युपरिष्टात् ऊर्ध्वःपश्यस्मोपरि सेन्त्रांपारकौ
उ. रमाते केशाग्रसुकेशहशान्ताभि भूमानुभूविष्य इत्यधः ततो ग्रीवासु सह
क. स्रशीर्षोऽ इति शिरसि सुत्रीभ्यां तेनासिकाभ्यां कर्णाभ्यां कुकुकाटशीय
८ सहशीर्षात्यमुस्तिकात्रिहूशायाविहृहामि ते इति मुखे ग्रीवाभ्यां अति
8 हाभ्यः कोषसाभ्यायस्वनेषात् यदस्मैरोषणाय १ मेरसाभ्यां बाहुभ्यां वि
हृहामि ते इति ग्रीवायां मुखात्रेभ्यांस्तेग्रहाभ्यां वनिष्ठाहृदयपारश्चो यस्म
ॐः मतस्माभ्यायमुखं शिरोभ्यां विहृहामि ते इति हृदये नाभ्यां नाभिं नस्मारे राम.
हे सततंश्चिनस्मैसच ऊर्वेरपसमाड्डहे इति नाभौ नभिंदसुमोषम ८
मेकेविभक्षिबाहूः वज्रोशिशानगोजेमावाहूः सोमानेसरणेकर्णु

इति

धेस्त्रणाम्स्वतैकृत्स्नीवेनेयगौशिरः ॥ कल्वेोयः कृत्तिः सोमसवानेमः समुद्र
वपिनवते इवीरोपोनकाकुरः इति कंसोः वहूीनोपिनावद्धसवगुर्वस्त्रि।
स्याहकलोत्तिसमनावृगात्मकबुधिः सेकाशनेनाखुसर्वाः स्तुशेलिनेडोज
पतिमसूनः इति हृदेगुरुस्मा नेमसहीवहूापाक्लिभोमपराभोयस्तु
स्तोत्तिभाभामरकुंसमोविहूहाम्मिते इमुवोः मेहनाहनेकरणु।
होमभयस्तेनवेभ्यः यत्से सर्वस्मारान्मनस्त्वमिरविहूहाम्मिते इतिजा
न्वोः एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः पादोस्यविश्वाभूतानित्रि:
पादस्यामृतंदिवि इतिपादयोः यस्तानिश्वानिरस्मयोः पवलिनोनाव
सु स्याशायस्तेयाम्रसमधूपिरिमेवाशानिजेरि इतिहस्तयोः स्वोगारंगा

स्ना. क्र. ८ 9

ल्पो लोम्नो लोम्नो जाता पर्वणि पर्वणि यस्मिन्सर्वं समारम्भमनुस्मितिमिरे इति हस्ते
स्थिते इति मन्त्रेण पुरुषसहितेन सर्वांगे आस्य स्नानेन पश्चान्ते विसृज्यान्तेव
संधरां शिरस्याधारयित्वामिदं रलसमापरेपरे इति सलिलहस्तेनामृदं
शिरसि निधाय मृत्तिकास्नानं प्रक्षाल्य हिरण्यशृंगं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं
मे देहि याचितः यन्मया भुक्तमसाधूनां पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः यन्मे मन
सा वाचा कर्मणा वा दुष्कृतं कृतं तन्न इन्द्रो वरुणो बृहस्पतिः सविता च पु
नन्तु पुनः पुनः इमं मे गंगे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुष्ण्या
असिक्न्या मरुद्वृधे वितस्तयार्जीकीये शृणुह्या सुषोमया इदं नेनाभिर स्ना. ८
समानमद्रियाः काश्मीरिषु प्रवर्तते नद्यः सर्वाण्येतानि वितस्तां व्रजन्ति

पापे स्मशानसित्रो भुपेषु गंगायोत्र यारिरित्रि स्नुषि आनस्यापुडोषधयः

संतु — संतु द्रुपिं आसलसौ [illegible] यो स्माद्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः समुद्रज्येष्ठाः सलि

लस्य मध्यात्पुनाना यन्त्यनिविशमानाः इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद ता आ

पो देवीरिह मामवन्तु यश्चापो दिव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः

याः — स्वयंजाः समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु यासां

राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानां मधुश्चुतः शुचयो

याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु यासु राजा वरुणो यासु सो

मो विश्वे देवा यासूर्जं मदन्ति वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवी

रिह मामवन्तु एतानिहैस्नवामगृडगृडेनसाम्ना गुडेहकेवोह्यो

सं सुतस्याशीर्नो मत्त इन्द्रः सुतो नस्यागद्रिः सुतः सुतासि द्रविणेभिः सु
उ· तो रयिं विधारयः सुतो ममद्धि सोमः इन्द्रः सुतो द्रोणो रयिं सुतो रयिं स्वाविरा
क· सुषे सुतो द्रव्याणि जिन्वसे सुतो वाजेभिर्वाम सवि नरस्त्वमसृतो धावति धा
९ रासु तस्यायेमः नरस्त्वमसृतो धावति उस्ता वेदवसुर्नामृतेस्य देववसः न र स मं द्दी·
10 न सुपर्णः पुरुषे नाम सहस्राणि रम्भहे नः ग्राव्ण पोति शतेन नमा
सहस्राणि च रम्भहे नः त्रिभिष्ट्वं देव सवितर्वर्षिष्ठैः सोम धामभिः अ
ग्ने दक्षैः पुनीहि नः पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया विश्वे देवाः
पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः एम·
देवेभ्य उत्तमं हविः उप प्रियं पनिप्नतं युवानमाहुतीवृधं अगन्म बिभ्र ९

तोनमः स्वलाप्नस्यपाप्मनेनाशतन्मापवस्वदेवसोम आत्रेविदेव
देवसोमं यः पावमानीरध्येत्यृषिभिः संभृतं रसं तस्मै सरस्वतीदुहेक्षी ५३
रं सर्पिर्मधूदकं पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघाहि घृतश्चुतः ऋषिभिः
संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितं पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो
अमुं कामान्समर्धयन्तु नो देवैर्देवीः समाहिताः येन देवाः पवित्रेणा
त्मानं पुनते सदा तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु मा प्राजापत्यं
पवित्रं शतोद्यामं हिरण्मयं तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे इन्द्रः
सुनीती सह मा पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु आपो हि ष्ठा म
यो भुवस्तान ऊर्जे दधातन महे रणाय चक्षसा इमं मे गंगे समुद्रस्वमालोकय म.
हृध्या सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु

तेयसत्समितस्तेतैनऋचेनाब्रमर्पलोकत्ना यवाग्नाभिस्ततेस्तिमाग्नेयितिना
उ· तेयथा ब्रह्मादयोयेदेवांस्तोदेवांस्तर्पयामि भूर्देवांस्तर्पयामि भुवर्देवां
क· स्तर्पयामि स्वर्देवांस्तर्पयामि भूर्भुवःस्वर्देवांस्तर्पयामि उपवीति हो
११ स्तेहे पायनाभ्यां येऋषयस्तान्ऋषींस्तर्पयामि भूःऋषींस्तर्पयामि
।। भुवर्ऋषींस्तर्पयामि स्वर्ऋषींस्तर्पयामि भूर्भुवःस्वःऋषींस्तर्पयामि
प्राचीनावीतिसामः पितरमाम्रमोगिरस्तान्निष्ठानाः कव्यवाहनाद
योयेपितरस्तान्पितॄन्तर्पयामि भूःपितॄंस्तर्पयामि भुवःपितॄंस्त
र्पयामि स्वःपितॄंस्तर्पयामि भूर्भुवःस्वःपितॄंस्तर्पयामि अग्निरष्वा राम·
त्तयेजोवायेमरणाद्धूलेमम भूमौदत्तेनतोयेनतृप्तायांतुपरांगतिं ११

सुतिजलोनन्तर्दिनरोनिक्षिप्य पश्चाद्यथाहृषितेनोयं शाद्रीरमलसंभव
म् तद्दोषपरिहारार्थं पञ्चाणतर्पयाम्यहं पश्चात्तर्पणं कृत्वा ऋषीं
जपेत् ऋषयश्चतान्तोमैः कश्यपोव्हर्ध्ये यज्ञुगिरः सोमस्नमस्वराजा
नेयोनसेवीफ्रधोपति गिट्टायेंदोपपिसेव कश्यपोत्रिर्भरद्वाजो विश्वामि
त्रोथ गौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्च सप्तैते ऋषयः स्मृताः ग्राहेयन्तीम
द्दिनान् सप्तर्षीन् आवाहयामि तदस्तु मिथ्या· गृहावे·ध्यायामि आसनं
पाद्यं अर्घ्यं आचमनं वस्त्रं यज्ञोपवीतं गंधं पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं
फलं तांबूलं दक्षिणा मंत्रपुष्पं मंत्रहीनं आवाहनं न जानामि·
समर्पणं कृत्वा ततः सावित्र्यादीस्तर्पयेत् सावित्रीं तर्पयामि ब्रह्मा

णोस्तर्पयामि श्रद्धां· मेधां· प्रज्ञां· धारणां· सदसस्पतिं· अनुमतिं·
उ. छंदांस्यृ[illegible]षी· अग्निंतं· अग्नीषोमौ अग्निशक्रौ· अग्निं· मित्राव
क. रुणौ· अग्निं अपःमरुतः अग्निं· विश्वेदेवा· अग्निं· इंद्रासोमौत्
२ ष्णुता इंद्रं· अग्निं मरुतः· पवमानसोमं· सोमं· अग्निं ·सज्ञानं·
ब्रह्मयज्ञोगामृकेपयपंणोस्याहिरण्यपितृन् इतिऋग्वेदिकोक्तेः प्रजापति
स्तृप्यतु ब्रह्मास्तृप्यतु वेदास्तृप्यंतु देवास्तृप्यंतु ऋषयस्तृप्यंतु स
र्वाणिछंदांसितृप्यंतु ओंकारस्तृप्यतु वषट्कारस्तृप्यतु व्याहृतयस्तृ
प्यंतु सावित्रीतृप्यतु यज्ञास्तृप्यंतु द्यावाभूपृथिवीतृप्यतां अंतरि राम.
क्षंतृप्यतु अहोरात्राणितृप्यंतु सांख्यास्तृप्यंतु सिद्धास्तृप्यंतु· न २

सरस्तृप्यन्तु· गिरयस्तृप्यन्तु· तेजौषधिवनस्पतिगंधर्वाप्सरसस्तृप्यन्तु·
नागास्तृ· वयांसितृ· गावस्तृ· साध्यास्तृप्यन्तु विप्रास्तृ· यक्षास्तृ· रक्षां
नि सितृ· भूतानितृ· एवमन्तान्· अथर्षयः उपवीति शतर्चिनस्तृ·
माध्यमास्तृ· गृत्समदस्तृ· विश्वामित्रस्तृ· वामदेवस्तृ· अत्रिस्तृ· भर
द्वाजस्तृ· वसिष्ठस्तृप्यन्तो प्रगाथास्तृप्यन्तु पावमान्यास्तृ· क्षुद्रसू
क्तास्तृ· महासूक्तास्तृ· प्राचीनावीति सुमन्तुजैमिनिवैशम्पायनपै।
लसूत्रभाष्यभारतमहाभारतधर्माचार्यास्तृप्यन्तु जानन्तिवाहवि
गार्ग्यगौतमशाकल्यबाभ्रव्यमाण्डव्यमाण्डूकेयास्तृ· गार्गीवाचक्नवी
तृ· वडवाप्रातीथेयीतृ· सुलभामैत्रेयीतृ· कहोलं तर्पयामि कौषी

उ· क· १२ 13

तकेन· महाकौषीतकेन· पैङ्ग्येन· महापैङ्ग्येन· सुयज्ञेन· सांख्यायने
न· ऐतरेयेण· महैतरेयेण· शाकल्येन· बाष्कलेन· सुजातवक्त्रेण· औ
दवाहिना· महौदवाहिना· सौजामिना· शौनकेन· आश्वलायनेन·
येचान्येआचार्यास्तेसर्वेतृप्यन्तु तिं शाह्निकेनोनेन्नह्रारशेश्रेनयाभ
वेन ऋषयोविंशतिमावेयन्नरेवषोऽश्चपितॄन्क्रमात् अथपितॄन्तर्पयेत्
आब्रह्मस्तम्बपर्यन्तंदेवर्षिपितृमानवाः तृप्यन्तुपितरःसर्वेमातृमाता
महादयः अतीतकुलकोटीनांसप्तद्वीपनिवासिनां आब्रह्मभुवना
ल्लोकादिदमस्तुतिलोदकं एकेवास्मत्कुलेजाताअपुत्रागोत्रजामृ
ताः तेगृह्णन्तुमयादत्तंवस्त्रनिष्पीडनोदकं इतिउत्तरीयवस्त्रनटेत्।

राम· १२

र

सव्येनार्घ

प्रीतोऽस्तु सव्येन गायत्र्यादीस्तर्पयेत् यमं तर्पयामि· धर्मराजं तर्पया·
मृत्युं तर्पयामि· चान्तकं च· वैवस्वतं तर्पयामि· कालं तर्पयामि·
सर्वभूतक्षयं तर्पयामि· औदुम्बरं तर्पयामि· दध्नं तर्पयामि· नीलं त०
परमेष्ठिनं तर्पयामि· वृकोदरं तर्पयामि· चित्रं तर्पयामि· चित्रगुप्तं त·
यमो निहन्ता पितृधर्मराजो वैवस्वतो दण्डधरश्च कालः भूताधिपो दत्त
कृतानुसारी कृतान्त एतद्दशभिर्जपन्ति इति दशवारं जपेत् ततः शान्त
ये श्यामो भद्रः कलशोपयेत्· शन्नो देव्याग्नी· समस्तपवाजि विमिनिस्तक्ता
नि वृष्टयोतिसोवाव: पञ्चमायमगायत अक्षावरत्नवसे वलिम्या
पर्वतानां यदेव द्वादशत्यो एतानि पञ्चमसमसाक्षाणि वृहस्पतेर्यतिमेरे

मर नु मने

वत्तामिति ऋषयो वै स्वस्मां समां इति आस्नाणां वैखिकाः पठन्ति तत्रैवे

उ. दशीनयैः आस्नाणान्भोजयेत् तथा च भुवसीः दक्षिणापरानेकरिष्ये

कौ. तिथ्यन्ते तेसर्वे नेषु भुञ्जाच्यायाय चकर्थमवहं निःरस्तुनने पारेवतेयम्

१५ हसेभूतेवः स्रुपाहूणाः शरभायुक्षषिवयवे अनेन समे त्रेणाअखीनु

15 उदासयेत् इत्युत्सनेन प्रयोगः अथ याचार्यः स्वस्त्रानः शालाणस्य दे

शकालेसस्ता ममध्यायानां चाधीतानां कं दशं आदीमनेयानं

यामतानि रासेनाध्यायनद्वारा श्रीपरमेश्वरश्रीमथ्ये उपाकरणाख्यं

कर्मेदानीमहं करिष्ये इतिसंकल्प्य तत्तनब्रह्मचारिणामुपाकरणे राम.

विशेषः अथ ब्रह्मचारिणां वेदग्रहणाधिकारसिद्धिद्वारा श्रीपरमे १५

स्वश्रौतसूत्रे उपाकरणाख्यं कर्म करिष्ये इति संकल्प्य गणेशाद्यर्चने
स्वस्तिपुण्याहवाचनं नांदीश्राद्धं कृत्वा अग्निप्रतिष्ठानेध्मान्वाधा
नं. तत्रोपाकरणाख्यकर्मणि देवतापरिग्रहार्थं मिमाहि श्वेरां समूहयो
नु एताः ऋषिसमूहं येणाशोवेणाभिष्ठकृतांसिध्मसमन्त्रवेनेन हृदयेनेताप
वीतेन परमात्मानं नेमयाम मन्स्मिन्निमाहि अग्नेन रघ्नंगृहयसमेतेपा
नेकृत्वा ऋषिसकृत्न व रूपबालीसूपापितयावैनिधायाम्नेनसहपर्य।
ग्निकरणादिनवप्रधानाज्याहुत्यंतेमागवकृत्वा स्विष्टकृतेजङ्ग्यहस
स्तुखवरानैयधर्मेण ऋषिसमकृत्याण्प्रोक्षः ऋषिभ्रावाइतिमंत्रस्य वा
मदेवऋषिः ऋषिकावादेवता अनुष्टुप्छंदः ऋषिसकृत्याशनेवि

विनियोगः दधिक्राव्णोऽअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः सुरभिनोमु
उ. खाकरत्प्राणआयूंषितारिषत् प्रणवोच्चारण ततोमार्जनंपुनस्तरणं
क. भोगामध्यस्नात्रजलेनिधायासनापः सचयिना मार्जयिना ततो॰
१५ यज्ञोपवीतमितिमन्त्रस्यब्रह्म परब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता त्रिष्टुप्छं
15 दः यज्ञोपवीतधारणेविनियोगः ॐयज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजाप
र्य तेर्यत्सहजंपुरस्तात् आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तु
तेजः स्वाहा परमात्मनइदंनमम वेदारंभणेतुः श्वेतमक्रयाख्यानेनः
परम् नव यज्ञोपवीतानिदत्वा दत्वाचधारयेत् ततनब्रह्मचारिणां राम.
यज्ञोपवीतधारणानंतरंअजिनकटिसूत्रकौपीनवस्त्रमेखलादंडा १५

जिनानिधारयेत् ततोप्राणानायम्यादिकृत्वा अग्नेःपश्चादुपविश्य प्राग

उ. ग्रेजलेऽकुशेनाच्छाद्य दर्भेदर्भेष्वक्षतांजलिंनिधाय ऋष्यादिस्मरणान्ते स ग

क. वैषामनुवाकानांविनियोगः इत्युक्त्वा अग्निमीळेइत्यादीनाप्रतिधानीय

१६ वचनांतेमावर्तन् उपाकृतावेवेदाः इत्यंजलिस्थान्कुशान्दलिताक्षतो

16 निवेश्य इत्युपविश्य गायत्र्यादिहोमशेषंसमाप्य ततोवेदप्रीत्यर्थं

ब्राह्मणान्भोजयेत् कर्मैतद्यस्मिंश्चिल्लौकिकाग्नावप्युजनने इत्युत्सर्ज

नोपाकर्मप्रयोगः ॥ शुभमस्तु ॥ भवतु ॥ सर्वम् ॥ ॐ ॐ ॥ राम.

१६